

**KORKUTELİ'NDE GELİŞEN YENİ BİR EKONOMİK
FAALİYET KOLU: MANTAR YETİŞTİRİCİLİĞİ**
*A New Economic Branch of Activity Developing in Korkuteli:
Mushroom Cultivation*

Doç. Dr. Yahya KADIOĞLU

*Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
yahyakadioglu@hotmail.com*

ÖZET

Mantar yetiştiriciliği tarım alanlarına gereksinim duymayan, dar alanda yüksek gelir sağlayan ve yıl içinde birden fazla üretim imkânı olan bir ekonomik faaliyettir. Korkuteli'nde 1990'lı yılların başlarından itibaren önem kazanan mantar yetiştiriciliği, büyük oranda aile işletmeciliği şeklinde yapılır. Gelir ve istihdam artırıcı etkisi nedeniyle yöre ekonomisine önemli katkı sağlar. Gelişmiş turistik merkezlere yakınlık, mantar için gerekli kompost üretim tesislerinin kurulması, sıcaklık ve nem şartlarının uygunluğu Korkuteli'nde kültür mantarcılığının gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Ancak sürekli artan maliyetler, teknik işgücü gerekliliği ve geleneksel tarım faaliyetlerine bağlılık mantarın temel geçim kaynaklarından biri olmasını engellemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Mantar, üretim, sıcaklık, nem*

ABSTRACT

Mushroom cultivation is an economic activity, providing high income in narrow space, having more than one production opportunities in a year and not requiring agricultural lands. Mushroom cultivation, which has come into prominence in Korkuteli as from early 1990s, has been substantially performed as family-owned management. Due to its effect increasing income and employment, it makes a great contribution to the local economy. Closeness to important touristic centers, establishment of compost production facilities required for mushroom, and suitability of temperature and humidity conditions have made a significant contribution to development of mushroom cultivation in Korkuteli. However, ever-growing costs, requirement of technical labor force, and commitment to traditional agricultural activities have prevented the mushroom from being one of main living sources.

Keywords: *Mushroom, production, temperature, humidity*

İlçe merkezinin ortalama yükseltisi yaklaşık 1000 m.'dir. Bazı köy yerleşmelerinin yükseltisi ise 1500 m.'yi geçer. Akdeniz bölgesinin kıyı kesiminde görülen Akdeniz iklim özellikleri Korkuteli'nde farklılaşır. Yükselti ve karasallığın etkisiyle yaz mevsimi kıyı kesimine göre daha serin ve kısa, kış mevsimi daha soğuk ve uzundur. Deniz etkisi azaldığı için bağıl nem oranı daha azdır. İklim ve konum farklılığı Korkuteli'ndeki ekonomik faaliyetlerin şeklini değiştirmiştir. Nitekim kıyıda önemli bir ekonomik fonksiyon özelliği kazanan turizm ve seracılık, Korkuteli'nde gelişmemiştir. Ekonomik yapısı tarım ve hayvancılığın dayalı yerleşme, iklim özelliklerinden dolayı tarımsal ürün çeşitliliğinden mahrumdur. Tahıl ağırlıklı kuru tarım yöre halkına yeterli refah düzeyi sağlayamamıştır. Hayvancılığın ülke genelinde göstermiş olduğu gerileme bu yörede de etkisini hissettirmiştir. Ekonomik yapıdaki kısıtlılık yöre halkını farklı arayışlara zorlamıştır.

Korkuteli'nin Akyar köyünde 1986 yılında bir üretici Bucak ilçesindeki arkadaşının tavsiyesi ve yardımı ile deneme amaçlı mantar üretimine başlamıştır. Aynı yıllarda ilçede kurulmaya başlanan kompost üretim tesisleri mantar yetiştiriciliğinin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Nitekim 1990'lı yılların başlarından itibaren Korkuteli'nde mantar üretimi hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye'de ise bilimsel anlamda kültür mantarı yetiştiriciliği ilk defa 1960'lı yılların başında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde yapılmıştır (Günay, 1995:3-10). Mantar yetiştiriciliği, uygun koşullar sağlandığında yıl boyu üretim yapılabilen karlı bir ekonomik faaliyettir (Demir ve Uzun:1998:273). Tarım arazilerine gereksinim duymaz ve yıl boyunca istihdam sağlar. Bu özelliğinden dolayı diğer tarımsal faaliyetlere göre önemli bir avantaja sahiptir. Özellikle tarım toprağı az olan sahalarda önemli bir alternatiftir. Ülkemizdeki mantar üretiminin % 80-85'e yakın kısmı üretim alanı 0-500 m² arasında değişen aile işletmelerinde yapılır (Demirci, 2010:13-18). Korkuteli ilçesinde de görülen bu özellik üretimde önemli bir dezavantaj oluşturur. Verimin düşmesine, maliyetlerin artmasına ve kar oranının azalmasına yol açar.

Bu makalede mantar üretimini etkileyen faktörler, mantarın ekonomik önemi ve yetiştirildiği ortam Korkuteli örneğinde araştırılmıştır. Sahadaki sıcaklık ve nem değerleri ile mantar yetiştiriciliği için gerekli optimum değerler karşılaştırılmış, aradaki farkın mantar yetiştiriciliğini hangi ölçüde etkilediği sorgulanmıştır. Mantarın yöre

ekonomisindeki yeri ve istihdam üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Ayrıca sahaya yakın turistik merkezlerin pazarlama üzerindeki rolü ve önemi incelenmiştir.

2.MANTARIN YETİŞTİRİLDİĞİ ORTAM VE KOŞULLAR

Mantarın ticari üretim yerleri iklim koşullarının kısmen veya tamamen kontrol edilebildiği kapalı mekânlardır. Bunların bir kısmı mağara gibi doğal, bir kısmı ise bodrum gibi yapay barınaklardır (Günay,1995:79-86). Doğal barınaklarda ısıtma ve soğutma sistemi bulunmadığından buralarda yılın belli dönemleri sınırlı bir üretim yapılabilmektedir. Buna karşılık yapay barınaklarda klima sistemi olduğundan yıl boyu üretim yapma imkânı vardır. Korkuteli'nde kültür mantarı üretiminin tamamı yapay barınaklarda gerçekleştirilir. Mantar deposu olarak adlandırılan bu barınaklar meskenlerin bitişiğinde, yakınında, bodrum veya zemin katında yer alır. Bunların bir kısmı vaktiyle ahır, kümes ve samanlık olarak yapılmıştı. Hayvancılığın önemini kaybetmesiyle atıl kalan bu barınaklar mantar yetiştirme deposuna dönüştürülmüştür. Bazılarında tavan döşemesi yoktur. Duvarlar ile çatı arasındaki boşluklardan dolayı sıcaklık ve nem kontrolü zordur. Mantar depolarındaki duvarlar ve tavan neme karşı yalıtkan olmalıdır (Griensen, 1988:132). Sayıları az olmakla birlikte sadece mantar yetiştirmek amacıyla yapılmış depolar da vardır. Bunların bazıları yine küçük işletmeler şeklinde olup meskenlere yakındır. Ancak büyük işletmelere ait modern yetiştirme depoları için geniş araziye ihtiyaç duyulur. Bu nedenle işletmeler yerleşmelerden uzakta inşa edilmiştir. Korkuteli'nde 10'dan fazla odaya sahip büyük işletmelerin sayısı 6'dır (Fotoğraf 1).

KORKUTELİ'NDE GELİŞEN YENİ BİR EKONOMİK FAALİYET KOLU: MANTAR YETİŞTİRİCİLİĞİ

Fotoğraf 1: Oda sayısı 10'dan fazla olan büyük mantar işletmelerinden iki ayrı görünüm

Kültür mantarı organik maddece zengin bitkisel artıkların kimyasal değişime uğratılarak hazırlandığı bir materyal içinde (Erkel, 200:31-38) ve kapalı mekanlarda yetiştirilir. “Kompost” adı verilen bu materyaller için özel üretim tesisleri vardır. Korkuteli’nde 4 büyük kompost üretim tesisi vardır (Fotoğraf 2, Fotoğraf 3). Bu tesislerde kompost üretimi için ağırlıklı olarak buğday sapı, tavuk gübresi, kireç ve alçı kullanılır. Yöredeki buğday samanı hayvan yemi olarak kullanıldığı için kompost üretiminde gerekli saman genellikle İç Anadolu bölgesinden karşılanır. Tavuk gübresi Ege ve Akdeniz bölgelerindeki tavuk çiftliklerinden (Manisa, Balıkesir, Adapazarı) temin edilir. Üretilen kompost, mantar için zararlı bakterilerden arındırıldıktan sonra otomatik ekim işlemine tabi tutulur. Ekim mantar miselleriyle yapılır. Misel, mantarları üreten ana yapı, ağaçtır. Genelde beyaz renkli olup örümcek ağı biçiminde yayılarak mantarın üremesini sağlar (Barutçıyan, 2012:46). Mantar üretimi için kullanılan ve üremeyi sağlayan miseller Hollanda’dan ithal edilir. Yöredeki üreticilerin tamamı kompostu Korkuteli’ndeki kompost firmalarından satın alır.

Fotoğraf 2: Korkuteli'ndeki bir kompost üretim tesisi

Fotoğraf 3: Tesisteki saman depoları

Kültür mantarı sıcaklık ve nemin kontrol altında tutulduğu, oksijenin bol ve korbondioksidin az olduğu kapalı mekanlarda yetiştirilir. Bununla birlikte dış ortamdaki iklim değerleri ile mantar için ideal kabul edilen değerler arasında büyük bir farklılık olmamalıdır. Aksi durumda maliyetler artacak ve mantar yetiştiriciliği karlı bir ekonomik faaliyet olmaktan çıkacaktır. Genel olarak optimum koşullardan uzaklaşıldıkça ürün yetiştirmek için daha fazla harcama yapılacağından üretim verimli olmaktan çıkar. Bu nedenle ekonomik anlamda üretim iklim koşullarına bağlıdır (Tümertekin ve Özgüç, 2011:154). Korkuteli ilçesindeki uzun yıllık ortalama sıcaklık ve nem değerleri incelendiğinde mantarın yetiştirme süresince gerekli olan değerlere yakın oldukları görülür. Kompost üretim tesislerinden üretim depolarına getirilen naylon torbalar içindeki kompost, burada sıcaklık ölçümüne tabi tutulur. İki termometre ile

KORKUTELİ'NDE GELİŞEN YENİ BİR EKONOMİK FAALİYET KOLU: MANTAR YETİŞTİRİCİLİĞİ

kompost ve ortam sıcaklıkları ayrı ayrı ölçülür. Termometrelerden biri naylon torbalardaki kompost içine, diğeri ortam içinde uygun bir yere yerleştirilir. Mantar toprak yüzeyine çıkıncaya kadar kompost sıcaklığının 24-25, ortam sıcaklığının 22-23 °C olması gerekir. Mantar çıktığında kompost sıcaklığının 18-19, ortam sıcaklığının 15-16 °C olmalıdır (Erkel, 2000:65-66). Sıcaklığın bu değerlerin altında ve üstünde olması durumunda klimalar çalıştırılır ve sıcaklık uygun dereceye getirilir. Büyük işletmelerde klima sistemleri gerekli sıcaklık derecelerine ayarlandığından sıcaklık otomatik olarak düzenlenir. Küçük işletmelerde ise klimalar ölçülen sıcaklık değerlerine göre manuel çalıştırılır. Klima bulunmayan bazı küçük işletmelerde ısıtma soba ile sağlanır. Bu tür işletmelerde yaz mevsiminde üretim yapılamaz. Korkuteli Meteoroloji İstasyonu rasatlarına göre ortalama sıcaklıklar kışın 2.5, yazın 20.6 °C'nin altına inmez. Bununla birlikte kışın sıcaklıklar gece saatlerinde ortalamasının altında, yazın gündüz saatlerinde ortalamasının üstündedir. Maksimum sıcaklıklar yaz mevsiminde 83.7 gün 25 °C'ye ve üstüne çıkar. Nisan ve Ekim döneminde 30 °C'yi geçer. Rasat süresince ölçülen en düşük sıcaklık -16.2 °C olup Ocak ayında görülmüştür (Tablo 1.). Kışın 13.5 gün minimum sıcaklıklar -5 °C'ye ve altına düşer. Maksimum ve ortalama sıcaklıklar Akdeniz ve Ege bölgesinin kıyı kesimine göre daha düşük, minimum sıcaklıklar iç bölgelere göre daha yüksektir. Bu özellik Korkuteli'nde mantar yetiştiriciliğini kolaylaştırmakta, ısıtma-soğutma maliyetlerini düşürmektedir. Mantar yetiştirilen depolarda en fazla ısıtma kış mevsiminde ve ez fazla soğutma yaz mevsiminde yapılır. Sıcaklık 30 °C'nin üzerine çıktığında mantarın topraktan çıkışı seyrek ve gelişimi yavaş olur. Yaz mevsimindeki yüksek soğutma maliyetleri nedeniyle üreticilerin bir kısmı üretime ara verir. Klima sistemi bulunmayan işletmelerde üretim zorunlu olarak durur. Toprak sahibi üreticilerin bir kısmı bu mevsimde tarla ve bahçe işleriyle uğraşırlar.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ort. Sıc.	2.5	3.4	6.6	10.7	15.7	20.6	23.8	23.3	19	13.5	7.7	4
Mak. Sıc.	18	20.8	27	30.4	32.9	38	39.9	39.2	37.4	32	26.4	22.1
Min. Sıc.	16.2	13.4	14.4	-7.2	0.6	5.1	9.4	9.8	1.9	-2.7	-9.8	11.4

Kaynak: D.M.İ.G.M. Korkuteli Meteoroloji İstasyonu (1968-2012)

Mantar, yetiştirme devresi boyunca %70-90 oranında neme ihtiyaç duyar (Özdemir, 2010:4). Mantarın topraktan çıkmaya başladığı dönemde oda nemi düşürülmelidir. Nemin yüksek olması durumunda mantar için zararlı olan bakterilerin üremesi kolaylaşacaktır. Bakteriler mantarın gelişmesini engelleyerek kalitesini düşürür. Nem havalandırma yöntemiyle düşürülür. Mantar yetiştirme depoları kapalı mekanlar olduğundan hava sirkülasyonundan mahrumdur. Mantar tarafından salınan CO₂ ortamda birikerek havanın kirlenmesine yol açar. Yetiştirme depolarının bir kenarına monte edilen büyük fanlar sayesinde dışarıdan bol oksijenli temiz hava içeri basılır. Bu işlem depo içindeki sıcaklığın da düşmesine yardımcı olur. Havalandırma işlemi mantar toprak yüzeyine çıktığı andan itibaren başlar ve artarak hasat sonuna kadar devam eder. Ancak toprak nemi yine yüksek olmalıdır. Bunun için belli aralıklarla sulama yapılır.

Korkuteli’nde yağışın fazla olduğu kış mevsiminde nem oranı yüksek, az olduğu yaz mevsiminde düşük değerler gösterir (Tablo 2.). Sulama ile birlikte mantar depolarının içindeki nem oranı dış ortamdaki nem oranının üzerine çıkar. Özellikle kış mevsiminde depolardaki nem oranı mantar için zararlı olabilecek değerlere yükselir. Nem oranının yükseldiği günlerde havalandırma daha fazla önem arz eder. Yazın nem oranı kış aylarına göre daha düşük olmasına rağmen depoların içinde sıcaklık yükselir ve sulamaya daha fazla ihtiyaç duyulur. Sulama arttıkça nem oranı yükselir. Bu nedenle depolarda her mevsim havalandırma yapılır.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Ort. Nem	69.9	67.1	63.1	60.2	57.6	49.1	44.1	45.7	49.9	58.6	66	70.4
Min. Nem	14	12	11	10	8	8	8	5	8	8	12	10

Kaynak: D.M.İ.G.M. Korkuteli Meteoroloji İstasyonu (1968-2012)

Mantar torbalarının üzerine ekimden 13-14 gün sonra örtü toprağı olarak adlandırılan torf atılır. Torf, bitkisel kökenli dal, yaprak kök gibi maddelerin havanın az olduğu su altı ortamlarda yarı ayrışması sonucu oluşan koyu kahverengi ve karamsı organik materyaldir (Güney,2003:371). Kolay havalanabilir olması, yüksek su tutma kapasitesi ve yetiştirme ortamının pH'ını düzenleyici özelliğe sahip

KORKUTELİ'NDE GELİŞEN YENİ BİR EKONOMİK FAALİYET KOLU: MANTAR YETİŞTİRİCİLİĞİ

olması (Özgümüş,1985:23) torfun mantar yetiştiriciliğindeki önemini artırmaktadır. Akdeniz bölgesinin Antalya bölümünde Elmalı, Gölhisar ve Acıpayam torf yataklarının bulunduğu sahalar arasında yer alır. Korkuteli'ndeki kompost üretim tesisleri torf ihtiyacını ağırlıklı olarak bu yörelerden ve Çivril'den karşılar. Yataklardan çıkarılan ham torf içinde taş, çeşitli bitki artıkları ve zararlı bazı bakteriler bulunur (Fotoğraf 4, Fotoğraf 5). Torf tesislerde işlenip dezenfekte edildikten sonra torbalara konularak üreticilere pazarlanır.

Fotoğraf 4: Kompost tesislerinden birinin önünde depolanan işlenmiş torf

Fotoğraf 5: Aynı tesis sahasındaki ham torf

Mantar büyüme ve gelişme döneminde suya fazlaca gereksinim duyar. Kapalı mekânlarda yetiştirildiği için mantarın su ihtiyacı tamamen sulama ile karşılanır. Örtü toprağı (torf) atıldıktan birkaç gün sonra sulama başlar. Toprağın nemine göre belirli aralıklarla hasat dönemine kadar devam eder. Mantarlar hasat olgunluğuna geldiğinde sulama

yapılmamalıdır (Erkel, 2000:69). Sulamada şebeke suyu kullanılır. Ancak yetiştirme ortamı doğal olmadığından mantarlara verilecek fazla su ortamdan uzaklaşamaz. Naylon torbalar içinde birikir. Ayrıca ortam güneş ışığı almadığından suyun doğal yollarla buharlaşıp havaya karışması yavaş olur. Bu nedenle sulama dikkatli yapılmalı ve fazla su verilmemelidir. Sulamadan sonra zararlı bakterilerin üremesini engellemek için havalandırma ve sirkülasyon yoluyla mantarlar üzerindeki su kurutulmalıdır (Aksu, 2006:32)

3.MANTARIN YÖRE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Korkuteli'nde mantar yetiştiriciliği büyük oranda aile işletmeciliği şeklinde yapılır. Tarım ve hayvancılığın yanında ek bir uğraştır. Mantar, genellikle alanı 15-50 m² arasında değişen betonarme depolarda yetiştirilir. Ahşap ve kerpiç binalar yüksek neme dayanıksız olduğundan kullanılmaz. Birkaç büyük işletme hariç depolar mesken dahilinde, bitişiğinde veya yakınında yer alır. Mantar yetiştirme depolarının meskenlere yakın olması sürekli takip edilen nem ve sıcaklık kontrolü açısından büyük önem arz eder. Ortam sıcaklığı, nem ve havalandırma hasadın başlangıcı tarihi üzerinde etkilidir (Erkel, 2000:79). Optimum şartlar sağlandığında mantar, ekim yapıldıktan sonra 40-45 günlük bir sürede hasat edilecek olgunluğa ulaşır. Mantarda şapka oluşu tamamlandığında hasat başlar. Ancak mantar sık çıktığında sap kısmı normalden fazla uzamaya başlar ve şapka oluşumu gecikir. Bu takdirde hasat erken yapılır. Hasat tamamlandıktan sonra yetiştirme odaları temizlenerek yeniden dikime hazır hale getirilir. Ekimden hasat süresi sonuna kadar yaklaşık 60 günlük bir süre geçer. Bu nedenle bir yıl içinde maksimum 5 kez mantar yetiştirme imkânı vardır. Korkuteli'nde tarla ve bahçe işleriyle uğraşan aileler yılda 2 defa (Ekim –Mart dönemi) mantar yetiştirirler. İlkbahar ve yaz mevsimi boyunca tarla ve bahçe işleriyle uğraşırlar. Üreticiler geleneksel tarım faaliyetlerine sıkı bir bağlılık gösterirler. Bu özellik kültürün tarımsal faaliyetler üzerindeki etkisinin bir sonucudur. Tarla ve bahçe işleri az olan aileler bir yıl içinde 4 defa mantar yetiştirir.

Hasat 3-4 gün arayla üç defa yapılır. Toplanan mantar miktarı ilk hasattan sonra tedricen azalır. İşgücü fazla olan yerleşmelerde üretim miktarı ve üretici aile sayısı fazladır. Nitekim Küçükköy, Büyükköy,

İmrahor, Akyar, Sülekler, İlçe Merkezi, Yelten ve Yeşilyayla üretimin fazla olduğu yerleşmelerdir. Bu yerleşmelerin tamamında nüfus sayısı 1000'in üzerindedir. Nüfus sayısı 1000'den az olan tek yerleşme Akyar, 1986 yılında mantar üretiminin ilk başladığı yerleşme olma özelliği ile dikkat çeker. Buna karşılık işgücü az olan Beğiş, Göçerler, Karabayır, Yukarıkaraman, Nebiler, Çıvgalar ve Çukurca köylerinde üretim miktarı azdır. Söz konusu köylerde nüfus sayısı 100'ün altındadır.

Mekândan tasarruf sağlamak amacıyla üretim depoları içine 3-5 katlı demir ranzalar yerleştirilmiştir (Fotoğraf 6.). Ranzaların büyüklüğü ve kat sayısı deponun alanına ve yüksekliğine göre değişir. Sadece mantar yetiştirmek amacıyla sonradan yapılan depoların taban-tavan mesafesi geniş tutularak ranzaların kat sayısı 4-5'e çıkartılmıştır. Böylece birim alandan daha fazla üretim yapma imkanı ortaya çıkmıştır. Kompost üretim tesislerinden alınan mantar ekilmiş plastik naylon torbalar boşluk kalmayacak şekilde ranzalar üzerine yerleştirilir. Bu aşamadan sonra üreticiler mantar yetiştirme depolarında hummalı çalışma sürecine girerler. Sıcaklık ve nem ölçümü, sulama, havalandırma, zararlılarla mücadele için mantar depoları sıkı bir takibe alınır. Depo sayısı fazla olan üreticiler hasat döneminde yakın köylerden işçi alırlar. Yevmiye usulü çalışan işçilere günlük 35-40 TL ücret ödenir. Hasat edilen mantarlar kasalara doldurularak aynı gün komisyonculara satılır. Alanı 30 m² olan ve üç katlı ranza sistemi kurulu bir mantar yetiştirme deposu yaklaşık 3 ton kompost alır. Bu depodan bir dikim dönemi sonundaki hasattan ortalama 0.75- 1 ton mantar elde edilir. Yılda 4 kez ekim yapıldığında üretim miktarı 3-4 ton arasında değişir. 2013 Yılında 4 ton mantarın getirisi yaklaşık 12000 TL (mantarın kg fiyatı 3TL) olmuştur. Bu miktarın 4800 TL'si kompost (4 defa ekim yapıldığında 12 ton kompost kullanılır, kompostun tonu 400 TL) ve 720 TL'si torf için harcanır. Ayrıca elektrik, su ve işçilik giderleri de eklendiğinde maliyet daha da artar. Buna rağmen mantar yöredeki diğer ekonomik faaliyet kollarına göre (tahıl tarımı, meyvecilik ve hayvancılık) dar alanda yüksek gelir sağlayan önemli bir ekonomik faaliyettir.

Korkuteli'nde irili ufaklı 25 adet mantar pazarlaması yapan işletme vardır. Bu işletmeler satın aldıkları mantarları pazarlama süresince soğuk hava depolarında bekletirler. Pazarlama büyük oranda yurt içine yapılır. Akdeniz ve Ege bölgelerinin kıyı kesimindeki turistik oteller en önemli pazar durumundadır. Üstelik bu otellerin gününbirlik

ulaşım imkanı sağlanacak kadar yakın olması pazarlamada önemli bir avantaj sağlar. Nitekim Korkuteli önemli turistik merkezlerden Antalya Merkez'e 63, Kemer'e 101, Alanya'ya 195, Marmaris'e 261 ve Bodrum'a 365 km uzaklıktadır. Ayrıca İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa ve Kayseri gibi büyük şehirlere pazarlama yapılır. İstanbul dışındaki illerin yakın olması pazarlamada önemli bir avantaj sağlar. KKTC ve Kapadokya'da pazarlama yapılan yerler arasındadır. Az miktarda da olsa Korkuteli'ndeki alış-veriş merkezlerinde ve haftalık kurulan pazarda mantar satışı yapılmaktadır

Fotoğraf 6: Tatköy'deki mantar üretim depolarından biri

Korkuteli İlçe Tarım Müdürlüğü tarafından yürütölen bir proje verilerine göre 2012 yılında ilçede 1150 aile 2560 üretim deposunda 28 bin ton mantar üretimi gerçekleştirmiştir. TÜİK'e göre aynı yıl üretim miktarı Korkuteli'nde 18000, Türkiye'de 33750 ton olmuştur. Buna göre 2012 yılında Türkiye'de yetiştirilen kültür mantarının % 53.3'ü Korkuteli'nde üretilmiştir. Ancak TÜİK istatistikleri esas alınarak hesaplanan bu oranın sağlıklı olduğu söylenemez. Korkuteli İlçe Tarım Müdürlüğü tarafından yürütölen çalışmada tüm depolar dolaşılarak üreticilerle birebir yapılan görüşmeler neticesinde toplam üretim miktarını tespit etmiştir. Bu nedenle yanılma payı TÜİK istatistiklerine göre daha azdır. Mantarın kg fiyatının 2012 yılında ortalama 2.80 TL olduğu düşünöldüğünde 28000 ton mantardan yaklaşık 78400 000 TL gelir elde edildiği anlaşılır. Korkuteli'ndeki kompost üretim tesisleri aynı zamanda taze mantar, mantardan salamura ve konserve üretir.

Sahadaki her aileden ortalama 2 kişinin mantar yetiştirme işi ile uğraştığı düşünülürse yaklaşık 2300 kişinin mantar yetiştiriciliğinde çalıştığı anlaşılır. Bu rakam kompost üretim tesislerinde çalışanlarla birlikte 3000 kişiye ulaşır. Ancak üretici aile sayısındaki ve üretim miktarındaki artış istikrarlı değildir. Mantar fiyatlarındaki artışın az ve girdilerin yüksek olması üretim miktarında ve üretici aile sayısında dalgalanmalara yol açar. Hasat tamamlandıktan sonra naylon poşetler içindeki atık kompost ve torf, bu işin ticaretini yapan kişiler tarafından depolardan alınır. Yerleşim merkezlerinden uzak yerlerde fermantasyon için bekletilir. Yeterli bekleme süresinden sonra Akdeniz ve Ege bölgesinin kıyı kesiminde faaliyet gösteren peyzaj firmalarına ve çiçek üreticilerine pazarlanır. Atık kompost bağ ve bahçe tarımında da kullanılmaktadır (Polat-Onus- Demir, 2004:153).

4.SONUÇ

Korkuteli'nde mantar yetiştiriciliği çoğunlukla meskenlerin yakınında, bitişiğinde, zemin veya bodrum katlarında bulunan depolarda aile işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Bunların büyük bir kısmı mantar yetiştirme amacıyla yapılmadığından ısıtma-soğutma, sulama ve havalandırma için tam donanımlı değildir. Mantar yöre halkının temel geçim kaynağı olmayıp, diğer ekonomik faaliyetlerin yanında ek bir uğraş olarak sürdürülmektedir. Bu özellik mantar yetiştiriciliğinin rantabl olmasını engellemektedir.

Sahada geleneksel tarım faaliyetlerine sıkı bir bağlılık vardır. Tahıl tarımı ve hayvancılık yöre halkı için halen en güvenilir gelir kaynakları arasında yer alır. Mantar yöre halkı tarafından henüz tam olarak benimsenmemiştir. Bu özellik mantar yetiştiriciliğindeki önemli sorunlardan biridir.

Mantar üretimi genellikle iş gücünün fazla olduğu Küçükköy, Yeşilyayla, Büyükköy, İmrahor, Yelten ve Sülekler gibi büyük yerleşmelerde yoğunlaşır. Yerleşmelerin tamamında yükselti 900-1200 m. arasındadır. Etrafına göre daha alçak olan bu yerleşmelerde yaz mevsimi daha sıcaktır. Bu nedenle yaz mevsiminde mantar yetiştiriciliği için soğutma maliyetleri fazladır. Buna karşılık yükseltisi 1450-1650 m. arasında olan Taşkesiği, Başpınar, Kırkpınar, Osmankalfalar, Duraliler, Bahçeyaka, Nebiler, Kozağacı, Mamatlar gibi yerleşmelerde yaz mevsimi daha az sıcak olmasına rağmen işgücü azlığından dolayı mantar

yetiştiriciliği gelişmemiştir. Oysa bu yerleşmelerde mantar yetiştirilmesi durumunda yaz mevsiminde soğutma maliyetleri daha az olacaktır.

Mantar yetiştiriciliği kaba iş gücünden çok teknik beceri gerektiren iş gücüne ihtiyaç duyar. Sıcaklık ve nem kontrolü, havalandırma, sulamanın miktarı ve zamanı son derece önemli olup sıkı bir takip gerektirir. Büyük işletmeler mantar yetiştiriciliği için işçi istihdam eder. İşçiler yıl boyu sadece mantar işiyle uğraştıklarından belli bir deneyim kazanırlar. Küçük işletmelerde ise aile bireyleri çalışır. Bu kişiler mantar yetiştiriciliğini tarla ve bahçe işleriyle birlikte yaptıklarından yeterli deneyime sahip değildirlir.

Büyük işletmeler için geniş araziye ihtiyaç duyulur. Bu yüzden işletmelerin meskenlerden uzakta olmaları bir zaruret sonucu ortaya çıkmıştır. Korkuteli'ndeki üreticilerin çoğu mantar yetiştiriciliğini ek bir uğraş olarak yaptıkları için depolar (üretim yerleri) meskenlere yakındır. Bu sayede hem mantar depolarındaki günlük rutin işleri hem de tarla ve bahçe işlerini birlikte yürütürler.

Mantar yetiştiriciliği, yüksek maliyet harcanarak (ısıtma-soğutma, kompost, torf, sulama, zararlılarla mücadele için) fazla kazanç elde edilen bir ekonomik faaliyet koludur. Bu özelliğinden dolayı risklidir. Verim kompostun kalitesine, zararlılarla mücadeleye ve üreticilerin becerisine bağlıdır. Bunlardan herhangi birinin yetersiz veya eksik olması durumunda üreticiler açısından ciddi zararlar meydana gelir.

KAYNAKLAR

- Aksu, Ş. (2006). Kültür Mantarı Üretim Teknikleri. Hasad Yayıncılık, İstanbul.
- Barutçıyan, J. (2012). Türkiye'nin Mantarları 1, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.
- Demir, Y ve Uzun, A. (1998). Karadeniz Bölgesi Kültür Mantarı Yetiştiriciliğinin Mevcut Durumu, Sorunları ve Üretim Tesislerinin İyileştirilmesine Yönelik Öneriler. Turkish Journal of Agriculture and Forestry, Volume 22, Issue 3, p. 273-279, TÜBİTAK.
- Demirci, Ö. (2010). Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye'de Mantar Sektörü ile ilgili Düzenlemeler, 46.Dönem AB Temel Eğitim Kursu, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.

- Erkel, İ. (2000). *Kültür Mantarı Yetiştiriciliği*. Kocaoluk Yayınevi, İstanbul.
- Günay, A. (1995). *Mantar Yetiştiriciliği*. İlke Kitap ve Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara.
- Güney, E., 2003, *Toprak – Bitki Ekocoğrafya Sözlüğü*. 2. Baskı, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Özdemir, C. (2010). *Mantar Yetiştiriciliği*. T.C Samsun Valiliği İl Tarım Müdürlüğü, Çiftçi Eğitimi Yayın Şubesi, Samsun.
- Özgümüş, A. (1985). Bitki Yetiştirme Ortamı Olarak Turba'nın önemi ve Özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Sayı 4.
- Polat, E.- Onus A.N ve Demir, H. (2004). Atık Mantar Kompostunun Marul Yetiştiriciliğinde Verim ve Kaliteye Etkisi, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 17(2), Antalya.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2011). *Ekonomik Coğrafya, Küreselleşme ve Kalkınma*. Çantay Kitabevi, İSTANBUL.
- Van Griensven, L.J.L.D. (1988). *The Cultivation of Mushrooms*. Darlington Mushroom Laboratories, Ltd., Rustington, Sussex, England.